

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

DOI 10.33930/ed.2019.5007.13(5)-5

УДК 373.2.016:398.21(=161.2)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РОДИННО-ПОБУТОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ

PECULIARITIES OF FORMATION OF FAMILY AND DOMESTIC COMPETENCE OF CHILDREN OF THE SENIOR PRESCHOOL AGE BY MEANS OF UKRAINIAN FOLK TALES

С. І. Поворознюк

М. О. Павлишена

Актуальність дослідження. Необхідність дослідження особливостей формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами української народної казки обумовлена сучасними тенденціями розвитку українського суспільства, суспільною потребою виховувати в молоді патріотичні почуття, починаючи з прищеплення любові до рідних людей, найближчого сімейного кола, і продовжуючи формуванням цілісної особистості громадянина-патріота України. При цьому важливим є впровадження в освітній процес новітніх способів організації освітньої діяльності із використанням етнокультурних засобів, і зокрема української народної казки.

Постановка проблеми. Чи доцільно застосовувати українську народну казку як один із головних етнокультурних засобів формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку?

Urgency of the research. The necessity of studying the peculiarities of forming the family and everyday competence of the children of the senior preschool age by means of Ukrainian folk tales is determined by the modern tendencies of the development of Ukrainian society, the social need to educate young people in patriotic feelings, from the instillation of love to the native people of the nearest family circle and continuing the formation of the integral identity of the citizen of the patriot of Ukraine. At the same time, it is important to introduce into the educational process modern innovative technologies using cultural means, and in particular Ukrainian folk tales.

Target setting. Is it advisable to use the Ukrainian folk fairy tale as one of the main ethno-cultural means for forming the family-home competence of children of the senior preschool age?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Казка як етнокультурний засіб виховання та розвитку дітей дошкільного віку була об'єктом дослідження багатьох сучасних науковців: А. Богуш, Н. Лисенко, Т. Поніманська, О. Сурмило, В. Максимова, О. Литвишко, А. Карнаухова, Н. Сивачук та ін.

Постановка завдання. Необхідно охарактеризувати поняття "родинно-побутова компетенція", а також дослідити виховний потенціал української народної казки в аспекті її застосування як одного із засобів формування обізнаності дітей із нормами і правилами родинного життя та вміння підтримувати позитивні, комфортні взаємини з членами родини на засадах взаємної довіри, турботи та піклування один про одного.

Виклад основного матеріалу. Родина – це єдине ціле, нерозривна спільність батьків і дітей. Батьки передають дітям знання та уявлення про навколишній світ, досвід загальноприйнятих суспільством стосунків, норм і правил поведінки. Сім'я є першим етапом входження дитини в соціум з його правами та обов'язками, відповідальністю за власні вчинки, життєвою потребою ділитися своїми радіощами та негараздами з близькими людьми. Родинно-побутова компетенція передбачає наявність знань та дотримання норм і правил сімейного, родинного співжиття дитиною. Репрезентовані казкою споконвічні виховні ідеали українського народу забезпечують формування в дитини дбайливого і турботливого ставлення батьків,

Actual scientific researches and issues analysis. The analysis of recent researches and publications of the fairy-tale as an ethno-cultural tool for the upbringing and development of children of preschool age was the subject of the research of many modern scholars: A. Bogush, N. Lysenko, T. Ponimanska, O. Surmylo, V. Maxymova, O. Lytvuyshko, A. Karnaukhova, N. Syvachuk.

The research objective. It is necessary to describe the concept of "family and domestic competence", as well as to study the educational potential of the Ukrainian folk tale in terms of its application as one of the means of forming awareness of children with the norms and rules of family life and the ability to maintain friendly, friendly, trusting relationships in the family circle, to take care and love for relatives and family members.

The statement of basic material. Family – is a single, inseparable interaction of parents and children. Parents give children knowledge, understanding of the world, experience of social relations and social forms of behavior. Only in a shared life with adults, sharing their joys and cares, taking part in the responsibility, the child experiences a real person and learns to appreciate their family. Family-home competence overcomes knowledge and compliance with the rules and rules of family, family life with a child. Presenting a fairy tale, the original educational ideals of the Ukrainian people ensure the formation of a child's careful and caring attitude towards the parents, other family members, caregivers, peers; convincing in the undeniable victory of good over evil, in the ability of a person to achieve his goal,

інших членів родини, вихователів, однолітків; переконують її в безперечній перемозі добра над злом, у здатності людини досягти своєї мети за умови, якщо до цього буде докладено певних зусиль; формують у дитини віру в позитивне майбутнє, почуття довіри до навколишнього світу.

Висновки. Отже, українська народна казка є ефективним виховним засобом, використання якого сприяє активізації духовного та творчого потенціалу дітей, прищепленню любові та поваги до родини, вихованню шанобливого ставлення до усіх членів своєї сім'ї, а також формуванню в дітей високої мовленнєвої культури засобами рідної мови; прищепленню любові до рідного краю, свого народу; вихованню поваги до культурної спадщини рідного народу.

Ключові слова: компетенція, родинно-побутова компетенція, українська народна казка, етнокультурний засіб виховання та розвитку.

provided that some effort is made; shape a child's faith in a positive future, a sense of trust in the outside world.

Conclusions. Therefore, the Ukrainian folk tale is an effective educational tool, the use of which contributes to the revitalization of the spiritual and creative potential of children, the imposition of love and respect for the family, the upbringing of a respectful attitude towards all members of his family, as well as the formation in children of high speech culture by means of native language; instilling love for your native land, your people; to cultivate respect for the cultural heritage of the native people.

Keywords: competence, family and household competence, Ukrainian folk tale, ethno-cultural means of education and development.

Актуальність теми дослідження. Невід'ємною складовою виховання дітей дошкільного віку є формування їхньої етнокультурної компетентності, що дозволяє дошкільникам усвідомлювати себе представниками певного етносу, здійснювати повсякденну життєдіяльність відповідно до норм, правил, звичаїв і стереотипів, загальноприйнятих у певному етносоціумі, зберігати культурні надбання рідного народу та цінувати культурну спадщину інших етносів. До компонентів етнокультурної компетентності належить і родинно-побутова компетенція, що обумовлена сучасними тенденціями розвитку українського суспільства, суспільною потребою виховувати в молоді патріотичні почуття, починаючи з прищеплення любові до рідних людей, найближчого сімейного кола, і продовжуючи формуванням цілісної особистості громадянина-патріота України.

Постановка проблеми. Особливого значення набуває формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку шляхом впровадження в освітній процес новітніх способів організації освітньої діяльності з використанням етнокультурних засобів, і зокрема української народної казки, що збагачує світогляд дитини знаннями про стосунки в родині, особливості взаємин між батьками, ставлення їх до дітей, прищеплює почуття любові та поваги до кожного члена родини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науково-методичній літературі детально досліджено особливості використання народної казки як засобу морального (Т. Поніманська [9], О. Сурмило [12]) та гуманістичного (В. Максимова [7]) виховання; розвитку дитини дошкільного віку як соціально адаптованої особистості (О. Литвишко [5]); прищеплення дошкільникам шанобливого ставлення до дорослих (А. Карнаухова [3]). Також ґрунтовно охарактеризовано теоретико-методичні засади використання української народної казки в освітньому процесі ЗДО (А. Богущ, Н. Лисенко [1], Н. Сивачук [10]). Однак особливості формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами українських народних казок із застосуванням новітніх способів організації освітньої діяльності на сьогодні залишаються ще не достатньо вивченими.

Постановка завдання. Метою статті є охарактеризувати поняття “родинно-побутова компетенція”, а також дослідити виховний потенціал української народної казки в аспекті її застосування як одного із засобів формування обізнаності дітей із нормами і правилами родинного життя та вміння підтримувати позитивні, комфортні взаємини з членами родини на засадах взаємної довіри, турботи та піклування один про одного.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надзвичайно важливою умовою гармонійного розвитку дитини дошкільного віку є любов, турбота і підтримка з боку рідних людей, що в подальшому є запорукою формування в дитини ставлення до родини як до найвищої цінності, усвідомлення власної ролі в ній, засвоєння традиційних для української родини виховних ідеалів і ціннісних орієнтацій.

Традиційно для українського народу родина як суспільно активна ланка має особливе значення, адже саме в родинному колі на засадах щирої любові, взаємоповаги та взаємопідтримки починає

формування особистості дитини, її світоглядні уявлення, які вона в подальшому поглиблюватиме як повноправний член українського суспільства, дбайливо берегтиме і передаватиме нащадкам. “З давніх-давен серед українців виник і утвердився погляд на сім’ю та рід як на святиню, а на виховання дітей – як на святий обов’язок батьків. Тому ці, як і всі інші особливо важливі об’єкти, в наших предків мали свої опікувальні божества – Рід і Рожаницю, уособлення роду, єдності нащадків одного предка, утвердження необхідності продовження людського роду. Цікаво зазначити, що обидва ці божества йшли безпосередньо за головними слов’янськими богами – богом грому і блискавки Перуном, сонця і світла – Дажбогом, неба – Сварогом, вогню – Хорсом. Тому перебільшення не буде, коли скажемо: поряд з божественним культом Сонця, Неба, Води, Землі, Хліба в свідомості нашого народу віками живе культ Матері, Сім’ї, Роду, що успадковуються з покоління в покоління. Рід мав свої традиції, шанував своїх предків і в цій пошані виховував молоде покоління” [11, с. 12-13]. Українська родина традиційно була осередком духовності, віри, нерозривної єдності поколінь. Так, за стародавнім звичаєм кожен член роду (родини) до набуття зрілості мав знати свій родовід до сьомого коліна: “перше коліно – я; друге коліно – батько й мати; третє – два дідуся і дві бабусі; у четвертому – чотири прадіди і чотири прабабусі; у п’ятому – вісім прапрадідів і вісім прапрабабусь; у шостому – шістнадцять прапрадідів і шістнадцять прапрабабусь; у сьомому – тридцять два пращури і тридцять дві пращурки” [2, с.143].

Компетентнісний підхід до виховання дітей дошкільного віку передбачає набуття ними різних видів компетенцій, серед яких і родинно-побутова, що охоплює обізнаність дитини “із нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття; здатність їх дотримуватися; уміння підтримувати доброзичливі, дружні, довірливі стосунки в родинному колі, виявляти турботу і любов до рідних та близьких членів родини” [8, с. 10]. Ця компетенція розкривається у двох ключових змістових поняттях – “сім’я” та “родина” – і відповідних результатах освітньої роботи в ЗДО:

1) сім’я: дитина усвідомлює зміст понять “сім’я”, “сімейні традиції” (склад, ознаки: спільне проживання, взаємна турбота, любов, доброзичливість, сімейні обов’язки, повага та гідне ставлення до членів сім’ї, збереження сімейних традицій). Розуміє, що батьки – найрідніші люди, які доглядають та виховують своїх

дітей, ставиться до них з любов'ю та повагою, турбується про них; відгукується на їхні звернення, прохання, дотримується порад дорослих. Знає, що рідні брати-сестри – це діти, народжені в одній сім'ї. Встановлює й підтримує доброзичливі, дружні стосунки з ними, ставиться до них з любов'ю. Турбується про рідних братів-сестер, дослуховується до старших, опікується молодшими. Знає, що дідусь та бабуся доводяться батьками татові та мамі. Поважає їх, піклується про їхнє здоров'я, самопочуття; шанобливо ставиться до них. Дбає про них, допомагає, не ображає їх своїми висловами, вчинками та поведінкою. Дотримується правил сімейного співжиття. Усвідомлює обов'язки кожного члена сім'ї, намагається виконувати свої, підтримує порядок у своєму помешканні, розуміє внесок кожного члена сім'ї у її добробут. Співчуває хворим членам родини, прагне надати посильну допомогу;

2) родина: дошкільник знає, що родина об'єднує усіх родичів матері та батька, усвідомлює ступінь рідства. Ініціює підтримання родинних зв'язків, виявляє інтерес до спільних родинних справ, свят, зустрічей, фото- та фільмотек тощо. Бере участь у складанні історії роду, веденні родовідного дерева. Відчуває себе повноцінним членом родини. Прагне бути в присутності рідних “самим собою”, розраховує на розуміння і захист. Помічає зовнішню та внутрішню схожість і несхожість із рідними. Прагне діяти так, щоб не засмучувати близьких, щоб викликати у них почуття задоволення. Виявляє чуйність та уважність; стримує свої бажання, якщо вони заважають рідним; прагне бути причетною до спільних турбот і проблем сім'ї [8, с. 9 – 10].

Українська народна казка є важливим засобом формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку, адже репрезентовані казкою споконвічні виховні ідеали українського народу забезпечують формування в них дбайливого і турботливого ставлення до батьків, інших членів родини, вихователів, однолітків; переконують їх у безперечній перемозі добра над злом, у здатності людини досягти своєї мети за умови, якщо до цього буде докладено певних зусиль; формують у дітей віру в позитивне майбутнє, почуття довіри до навколишнього світу. Зокрема, такими є казки про сімейні стосунки, чуйність, уважність і шанобливе ставлення до рідних і близьких людей: “Добрі брати”, “Два брати”, “Батьківський заповіт”, “Сім лозин”, “Про

батьківську любов”, “Батько та син”, “Про матір-зозулю”, “Закопане золото”, “Названий батько” та ін.

До ефективних прийомів роботи з казкою слід зарахувати:

- слухання казки дитиною з подальшим детальним обговоренням сюжету, мотивів і персонажів твору, формулюванням необхідних повчальних висновків;
- розповідання казки дитиною від першої або третьої особи;
- “переписування” казки шляхом заміни її сюжетної лінії, кінцівки або деяких персонажів;
- малювання за мотивами казки;
- інсценізація дітьми змісту народної казки з використанням костюмів казкових персонажів і необхідних для перетілення в роль сценічних атрибутів (“чарівних” предметів, елементів декорацій тощо);
- самостійне складання дітьми твору казкового жанру, в якому головним є персонаж із народної казки;
- використання народної казки для настільного театру, театру картинок та ігор-драматизацій [6, с. 106-107].

Використання народної казки в роботі з дітьми старшого дошкільного віку навчає цінувати родинні стосунки, турбуватися про кожного члена родини, а також сприяє розвитку в них активності, ініціативності, самостійності та творчості. Зокрема, з цією метою слід залучати дітей до інсценування українських народних казок, виготовлення необхідних для цього атрибутів і елементів костюмів чи декорацій (насамперед у взаємодії з батьками); запропонувати їм обрати для участі в святі, що проводитиметься в ЗДО, карнавальний костюм у вигляді улюбленого казкового персонажа.

Виховувати в дітей старшого дошкільного віку високі морально-етичні почуття до членів родини, навчати їх аналізувати та узагальнювати почуте, висловлювати власні бажання та ціннісні судження щодо сюжету або персонажів прочитаної родинно-побутової казки в умовах ЗДО можна також і шляхом здійснення проектної діяльності дошкільників, а саме – з використанням лепбуків. Лепбук (з англ. *lap* – “коліна” і *book* – “книга” – “наколінна книга”) – це “саморобна паперова книжечка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухливими деталями, які дитина може діставати, перекладати, складати на свій розсуд. При цьому лепбук –

це не просто виріб. Це прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи, яку дитина виконала під час знайомства з певною темою. Щоб заповнити книжечку, дитині потрібно виконати певні завдання, провести спостереження, презентувати матеріал” [4]. З метою формування родинно-побутової компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами української народної казки можна пропонувати дітям такі творчі завдання з використанням матеріалів лепбуку: відгадати головного героя казки за запропонованими загадками; відгадати уривок казки за ілюстрацією до неї; виконати творче завдання “Якби я був персонажем казки”, “Якби в мене була чарівна паличка”; створити колаж до прочитаної казки; скласти казку за схемою, розміщеною в лепбуці тощо. Вихователь може продумувати структуру лепбука разом із старшими дошкільниками або запропонувати виконати це завдання з батьками вихованців удома.

В останні роки спостерігається загальносвітова тенденція зниження інтересу до читання, яке замінюється переглядом телепередач, комп’ютерними іграми та активним користуванням інтернет-ресурсами. Саме тому нині особливого значення набуває необхідність формування в батьків і дітей зацікавлення у спільному читанні художніх творів, уміння проникати у світ казки як незвіданого, неймовірного та фантастичного, що сприяє зміцненню родинних стосунків, залученню батьків до сфери уподобань дітей, виробленню спільних зацікавлень прочитаним, допомагає створювати родинні традиції і є важливим фактором збереження цілого роду. Для розв’язання таких завдань в умовах ЗДО можна використовувати різноманітні сучасні медіапродукти, і зокрема буктрейлер (з англ. book – книга, trailer – причіп; той, хто тягне) – короткий відеоролик за мотивами української народної родинно-побутової казки, що призначений оригінально, дотепно й загадково зацікавити цим жанром усної народної творчості, спонукати до його прочитання.

Висновки. Отже, українська народна казка є ефективним виховним засобом, використання якого сприяє активізації духовного та творчого потенціалу дітей, прищепленню любові та поваги до родини, вихованню шанобливого ставлення до усіх членів своєї сім’ї, а також формуванню в дітей високої мовленнєвої культури засобами рідної мови; прищепленню любові до рідного краю, свого народу; вихованню поваги до культурної спадщини рідного народу.

Список використаних джерел:

1. Богуш, АМ., 2004. 'Українське народознавство в дошкільному закладі : навчальний посібник', К. : *Знання*, 570 с.
2. Войтович, ВМ., 2017. 'Українська міфологія', вид. 5-те, Київ : *Либідь*, 664 с.
3. Карнаухова, АВ., 2016. 'Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08', *Інститут проблем виховання НАПН України*, Київ, 240 с.
4. Крутій, К., 2017. 'Лепбук як дослідницький проект дошкільника'. Доступно : <<http://ukrdeti.com/lepbuk-yak-doslidnickij-proekt-doshkilnika/>> [Дата звернення 04 Червня 2019].
5. Литвишко, ОМ., 2017. 'Казка як засіб формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку під час проведення інтегрованих занять', *Наукова періодика України*. Доступно : <[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21\(1\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21(1)_32)> [Дата звернення 04 Червня 2019].
6. Луценко, Ю., Богуш, АМ., Калмикова, ЛО., Кузьменко, ВУ., Поворознюк, СІ., Рейпольська, ОД., 2018. 'Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб : концепція, методика, технології : навчально-методичний посібник', Київ : *Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова*, 210 с.
7. Максимова, В., 2014. 'Казка як метод гуманістичного виховання дітей дошкільного віку', *Наукова періодика України*. Доступно : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_32_16> [Дата звернення 02 Червня 2019].
8. Міністерство освіти і науки, 2012. 'Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)'. Доступно : <<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>> [Дата звернення 05 Червня 2019].
9. Поніманська, ТІ., 2013. 'Дошкільна педагогіка : підручник', 2-ге вид., допов., Київ : *Академвидав*, 462 с.
10. Сивачук, Н., 2016. 'Виховний потенціал українського регіонального фольклору : навчальний посібник', Умань : *ФОП Жовтий О. О.*, 151 с.
11. Стельмахович, МГ., 1996. 'Українська родинна педагогіка : навчальний посібник', Київ : *ІСДО*, 288 с.
12. Сурмило, ОА., 2014. 'Вивчення педагогічних умов використання казки як засобу морального виховання старших дошкільників', *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя], Психолого-педагогічні науки*, Випуск 5, С. 120-124.

References:

1. Bohush, AM., 2004. 'Ukrayins'ke narodoznavstvo v doshkil'nomu zakladi : navchal'nyu posibnyk (Ukrainian Ethnology in a Preschool : A Manual)', K. : *Znannya*, 570 s.

2. Voitovych, ВМ., 2017. 'Ukrayins'ka mifolohiia (Ukrainian Mythology)', *vyd. 5-te*, Kyiv : *Lybid*, 664 s.
3. Karnaukhova, АВ., 2016. 'Formuvannia shanoblyvoho stavlennia u ditei 5-ho roku zhyt'tia do doroslykh zasobamy ukrayinskoyi kazky: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 (Formation of a Respectful Attitude in Children of the 5th Year of Life to Adults by Means of the Ukrainian Fairy Tale : Dissertation Candidate of Pedagogical Sciences : 13.00.08)', *Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy*, Kyiv, 240 s.
4. Krutii, K., 2017. 'Lepbuk yak doslidnytskyi proekt doshkil'nyka (Lapbook as a Research Project for a Preschooler)'. Dostupno : <<http://ukrdeti.com/lepbuk-yak-doslidnickij-proekt-doshkilnika/>> [Data zvernennya 04 Chervnya 2019].
5. Lytvyshko, ОМ., 2017. 'Kazka yak zasib formuvannia sotsialnoi kompetentnosti ditei starshoho doshkil'nogo viku pid chas provedennia intehrovanykh zaniat' (Fairy Tale as a Means of Forming the Social Competence of Children of the Senior Preschool Age during Integrated Classes)', *Naukova periodyka Ukrainy*. Dostupno : <[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21\(1\)__32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21(1)__32)> [Data zvernennya 04 Chervnya 2019].
6. Lutsenko, IO., Bohush, АМ., Kalmykova, LO., Kuzmenko, VU., Povorozniuk, SI., Reipolska, OD., 2018. 'Psykhologo-pedahohichni suprovid vykhovannia i rozvytku ditei doshkil'nogo viku z rodyn uchasnykiv ATO i vnutrishn'o peremishchenykh osib: kontsepsiia, metodyka, tekhnolohii: navchalno-metodychni posibnyk (Psychological and Pedagogical Approaches to the Selection of Toys and the Organization of Game Activities with Preschoolers from the Families of Anti-Terroristic Operation Participants and Internal Transmitted Persons)', Kyiv : *Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova*, 210 s.
7. Maksymova, B., 2014. 'Kazka yak metod humanistychnoho vykhovannia ditei doshkil'nogo viku (Tale as a Method of Humanistic Upbringing of Preschool Children)', *Naukova periodyka Ukrainy*. Dostupno : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_32_16> [Data zvernennya 02 Chervnya 2019].
8. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2012. 'Bazovi komponent doshkil'noi osvity (nova redaktsiia). (The Basic Component of Preschool Education (New Edition))' Dostupno : <<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>> [Data zvernennya 05 Chervnya 2019].
9. Ponimans'ka, TI., 2013. 'Doshkil'na pedahohika : pidruchnyk (Preschool Pedagogy : A Manual)', *2-he vyd., dopov.*, Kyiv : *Akademvydav*, 462 s.
10. Syvachuk, H., 2016. 'Vykhovnyi potentsial ukrains'koho rehional'noho fol'kloru: navchal'nyi posibnyk (Educational Potential of Ukrainian Regional Folklore : A Manual)', Uman' : *FOP Zhovtyi O. O.*, 151 s.
11. Stelmakhovych, МГ., 1996. 'Ukrayins'ka rodynna pedahohika : navchalnyi posibnyk (Ukrainian Family Pedagogy : A Manual)', Kyiv : *ISDO*, 288 s.
12. Surmylo, ОА., 2014. 'Vyvchennia pedahohichnykh umov vykorystannia kazky yak zasobu moral'nogo vykhovannia starshykh doshkil'nykiv' (Studying of Pedagogical Conditions of Use of a Fairy Tale as a Means of

Moral Education of Senior Preschool Children), *Naukovi zapysky [Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia], Psykholohopedahohichni nauky, Vypusk 5, S. 120-124.*